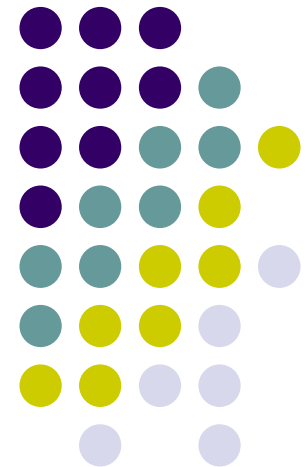

Temelji digitalne obrade slika

Sven Lončarić
<http://www.fer.hr/predmet/obrinf>

Pregled tema

- Elementi vizualne percepcije
- Čovjekov vizualni sustav
- Svjetlo i elektromagnetski spektar
- Osnove digitalne geometrije

Vizualna percepcija

- Čovjek nesvjesno obavlja vrlo komplicirane procese percepcije slike
- Na koji način se ti kognitivni procesi odvijaju?
- Odgovor na ovo pitanje omogućio bi:
  - Razvoj umjetnih sustava za vid (tehnika - računalni vid)
  - Liječenje zdravstvenih problema

Definicija vizualne percepcije

- Vizualna percepcija je proces zaključivanja o objektima i događajima u okolini na temelju slika scena
- Slike scena su dobivene snimanjem svjetla koje objekti emitiraju ili koje je reflektirano od objekata u sceni

Orijentacija prema vanjskom svijetu

- Vizualna percepcija je temeljena na:
  - Slici scene (koju vidimo)
  - A priori znanju o objektima u scenama
  - O subjektivnom iskustvu promatrača

Obrada informacija

- Važan aspekt vizualne percepcije je da je to proces obrade informacija:
  - Ekstrakcija značajki iz slika
  - Obrada i analiza informacija na temelju značajki

Važnost vizualne percepcije

- U evoluciji vrsta vizualna percepcija je važna jer povećava šanse za opstanak
  - Traženje hrane
  - Traženje zakloništa
  - Traženje partnera za reprodukciju
  - Izbjegavanje opasnih situacija i predatora
- Sva osjetila doprinose tim ciljevima ali kod čovjeka vid je najvažniji

Svojstva sustava za vizualnu percepciju

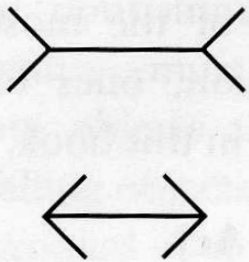
- Sustav za vizualnu percepciju kod čovjeka je vrlo složen
- U pojedinim situacijama ne dobivamo točan rezultat percepcije
- Vizualne iluzije pokazuju da sustav vizualne percepcije nije savršen
- Vizualne iluzije mogu pomoći kod razumijevanja načina rada vizualnog sustava

Vizualne iluzije

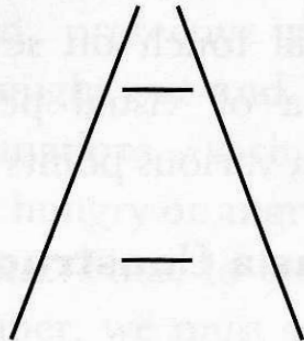

Which horizontal line is longer?

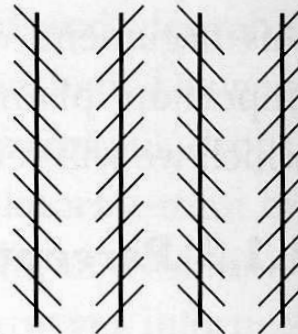
A

Which horizontal line is longer?

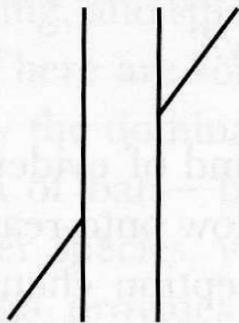
B

Are the long lines parallel or tilted?

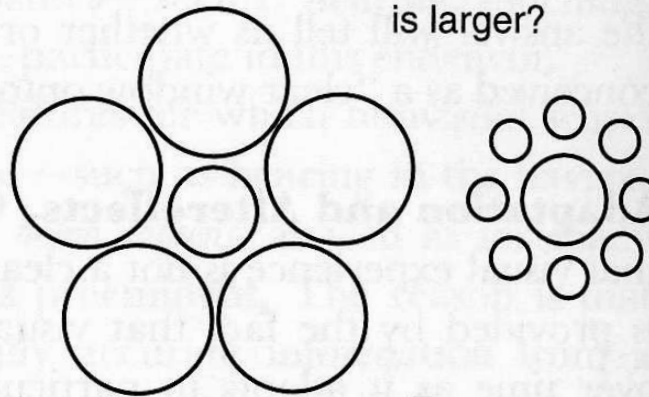
C

Do the diagonal lines line up or not?

D

Which central circle is larger?

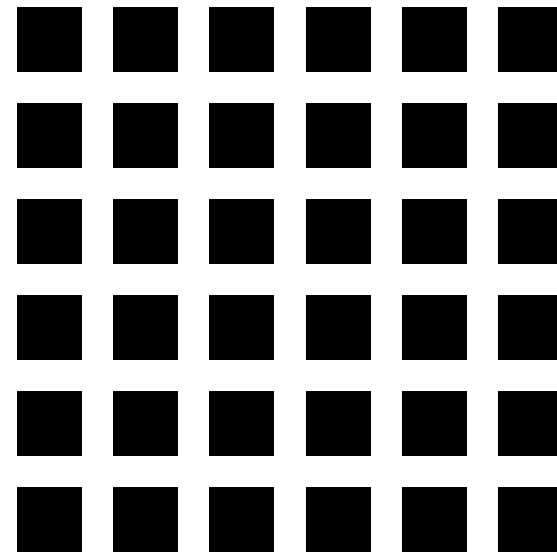
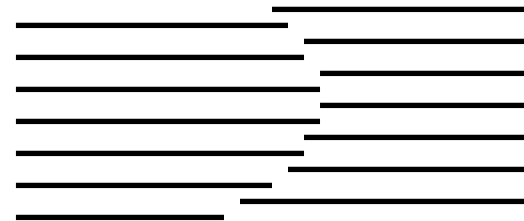

E

- Pokazuju da je rezultat percepcije osim slikom temeljen i na radu našeg vizualnog sustava koji nekad griješi

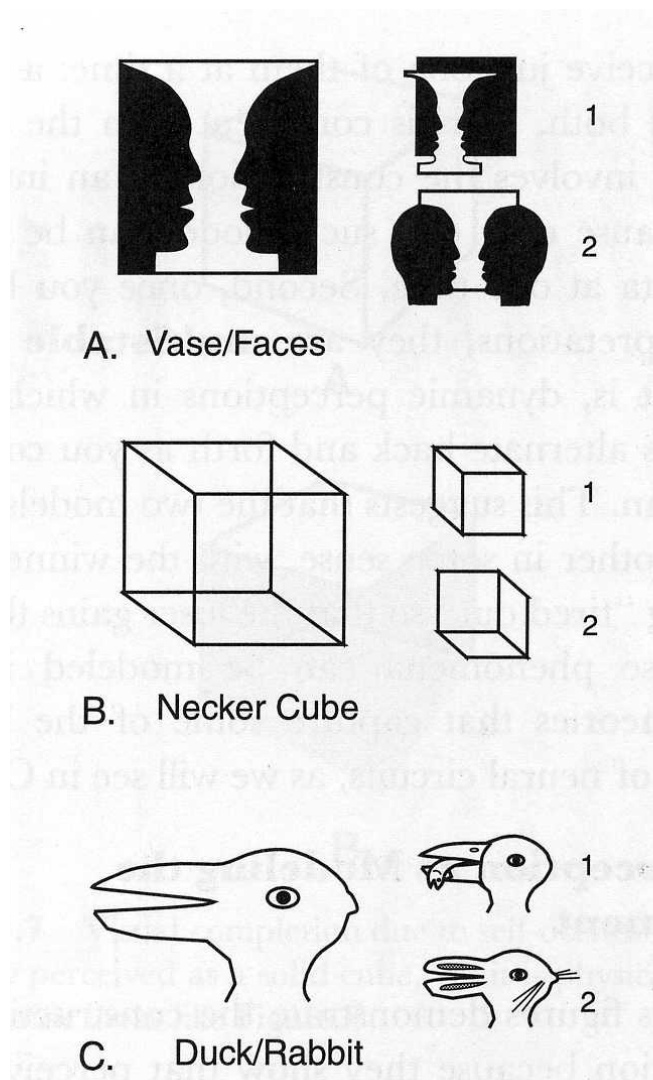
Vizualne iluzije

- Subjektivne konture
- Hermann-ov raster

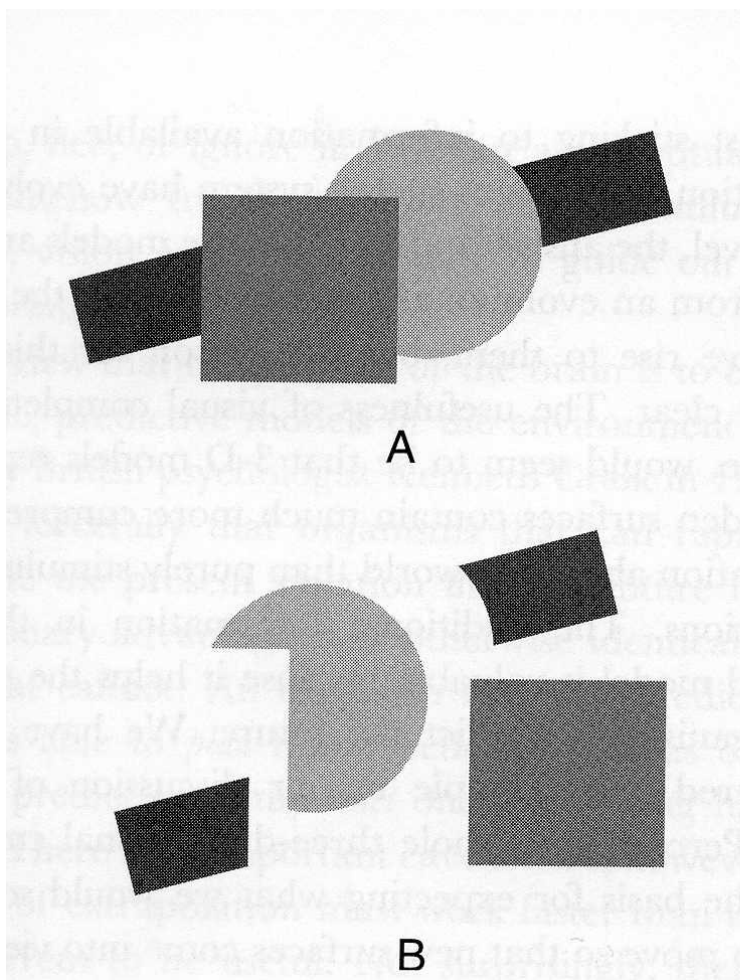
Neodređeni objekti

- Jedna slika može biti temelj za više različitih percepcija
- Percepcije su međusobno isključive (samo jedna se može percepirati u jednom trenu)

Percepcija kao modeliranje

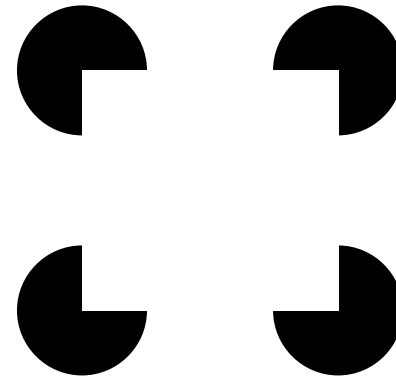

- Naučeni modeli okoline pomažu nam u analizi scene
- Dokaz – efekt vizualnog “dopunjavanja” objekata
- Vidimo kvadrat krug i pravokutnik iako vidimo samo elemente iz B

Percepcija kao modeliranje

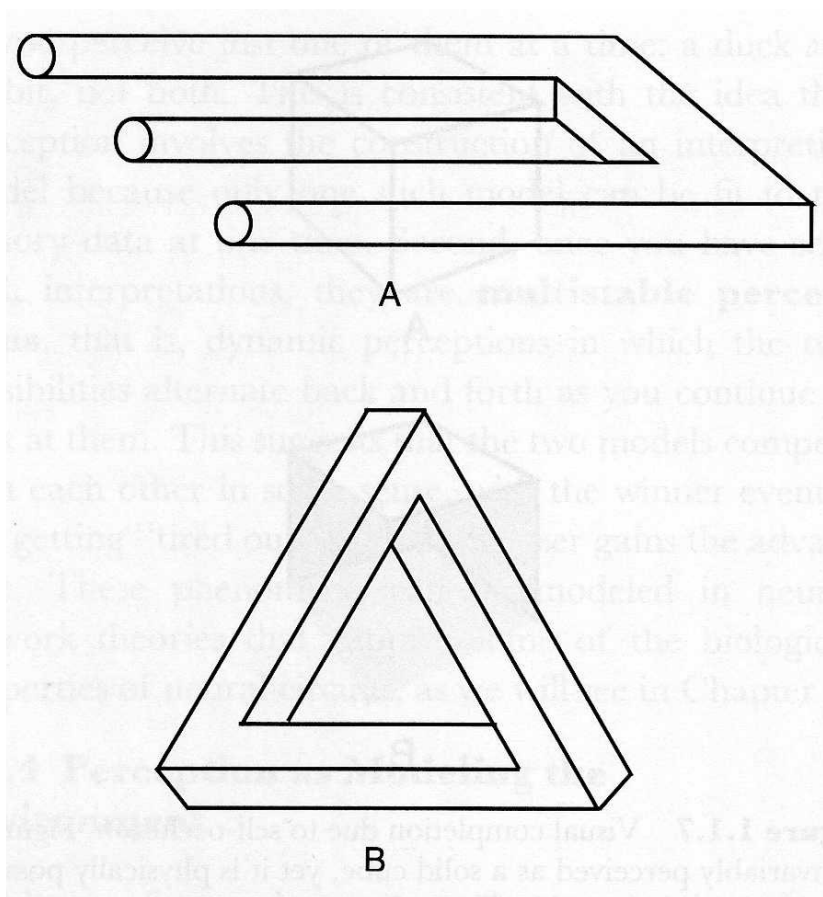

- Čovjekov vizualni sustav nadopunjava nepostojeću informaciju na temelju a priori znanja o objektima

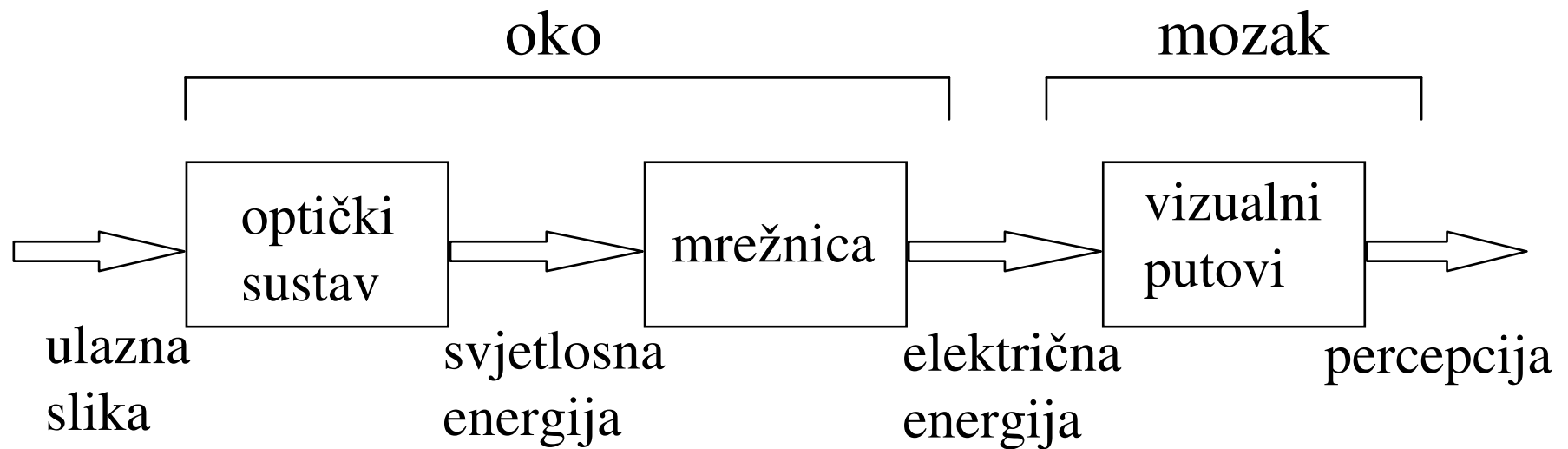

Nemogući objekti

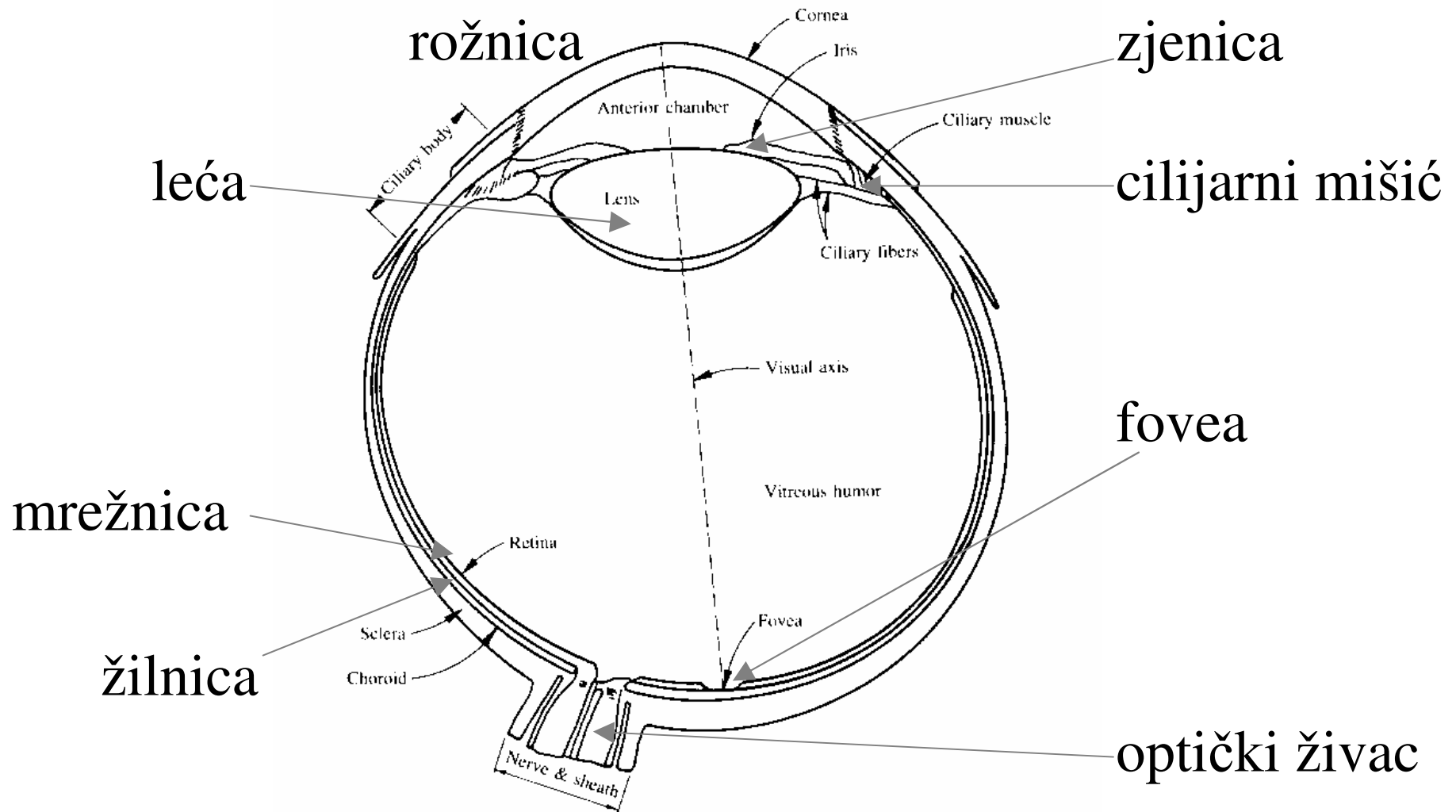

- Modeli nam pomažu da iz ovih slika inicijalno prepoznamo regularne 3D objekte, no objekti nisu fizikalno mogući

Model ljudskog vizualnog sustava

Struktura ljudskog oka I

Struktura ljudskog oka II

- promjer 20 mm
- rožnica štiti prednji (vanjski) dio oka
- žilnica je unutarnja membrana sa mrežom krvnih žila koje hrane oko; crno pigmentirana (melanin) da smanji količinu raspršenih zraka unutar oka
- zjenica regulira količinu svjetla (dubinsku oštrinu)
- cilijarni mišić mijenja geometriju leće (dioptriju)
- mrežnica je na stražnjem dijelu oka i sadrži fotoosjetljive receptore (štapiće i čunjiće)

Mrežnica: čunjići

- čunjića ima oko 6-7 miliona
- nalaze se na središnjoj poziciji mrežnice (žuta pjega, fovea), promjer 1.5 mm
- čunjići su osjetljivi na boju
- svaki je povezan na svoj vlastiti živac
- omogućuju oštru i detaljnu sliku na jakom svjetlu
- engl. photopic ili bright-light vision

Mrežnica: štapići

- štapića ima puno više: 75-150 miliona
- štapići su raspršeni periferarno (izvan fovee)
- nekoliko štapića je povezano na jedan živac što smanjuje oštrinu vida
- daju generalnu, široku sliku scene
- nisu osjetljivi na boju i služe pri slabom svjetlu
- engl. scotopic ili dim-light vision
- zato se pri slabom svjetlu ne raspoznaju boje

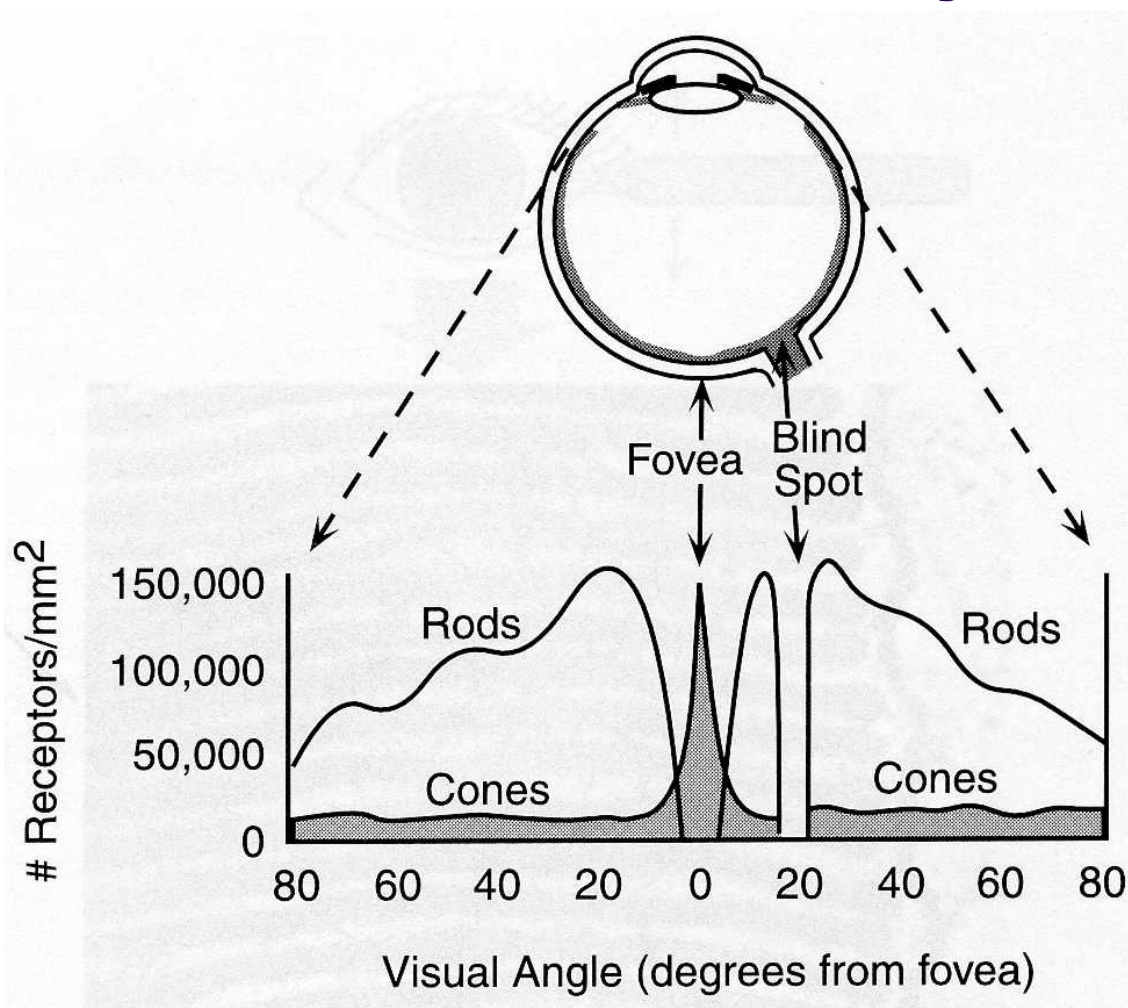

Mrežnica: periferija

- dio mrežnice izvan žute pjege
- zauzima 97.25 % površine mrežnice
- pokriven najvećim djelom sa štapićima
- čunjići su raspoređeni heksagonalno
- štapići popunjavaju prostor između čunjića
- gustoća (frekvencija otipkavanja) je najveća kod žute pjege, opada na periferiji

Prostorna distribucija receptora

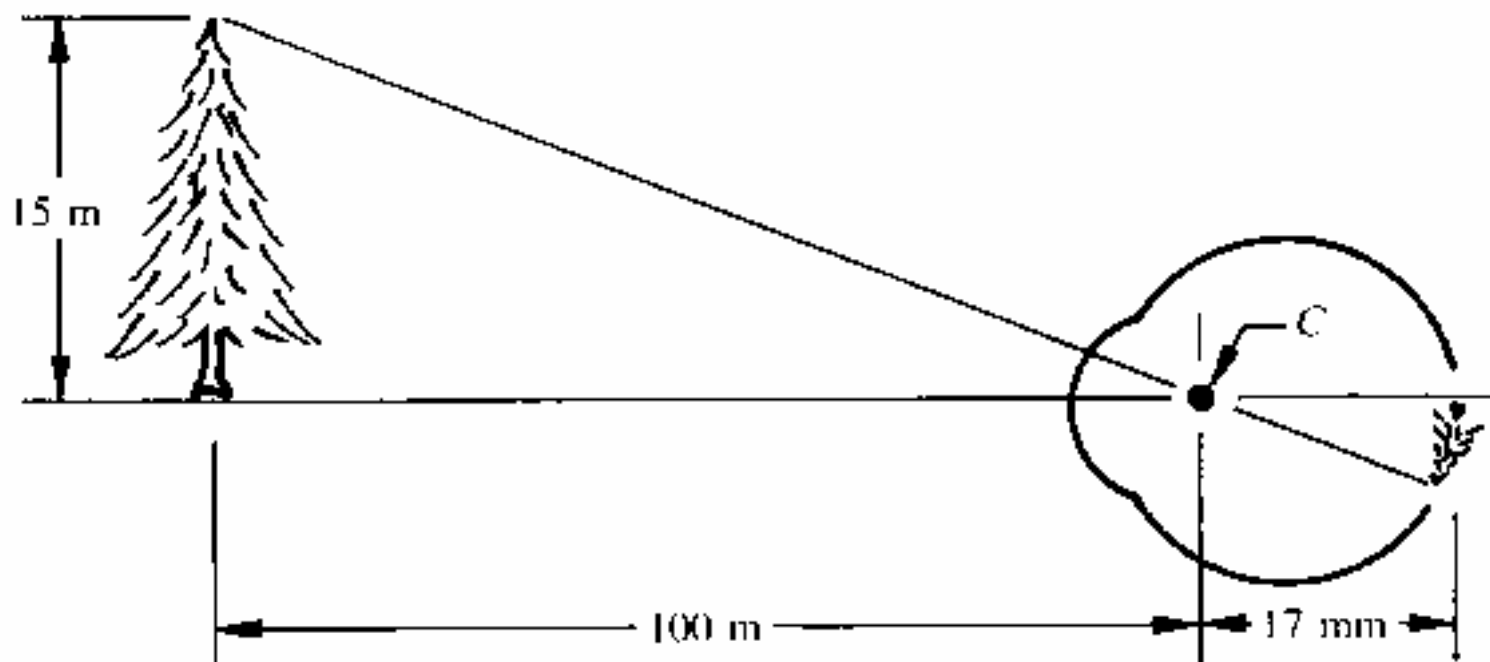

- Distribucija štapića i čunjića u ovisnosti o vidnom kutu (u odnosu na foveu)

Formiranje slike na mrežnici

- udaljenost od leće do mrežnice je 17 mm

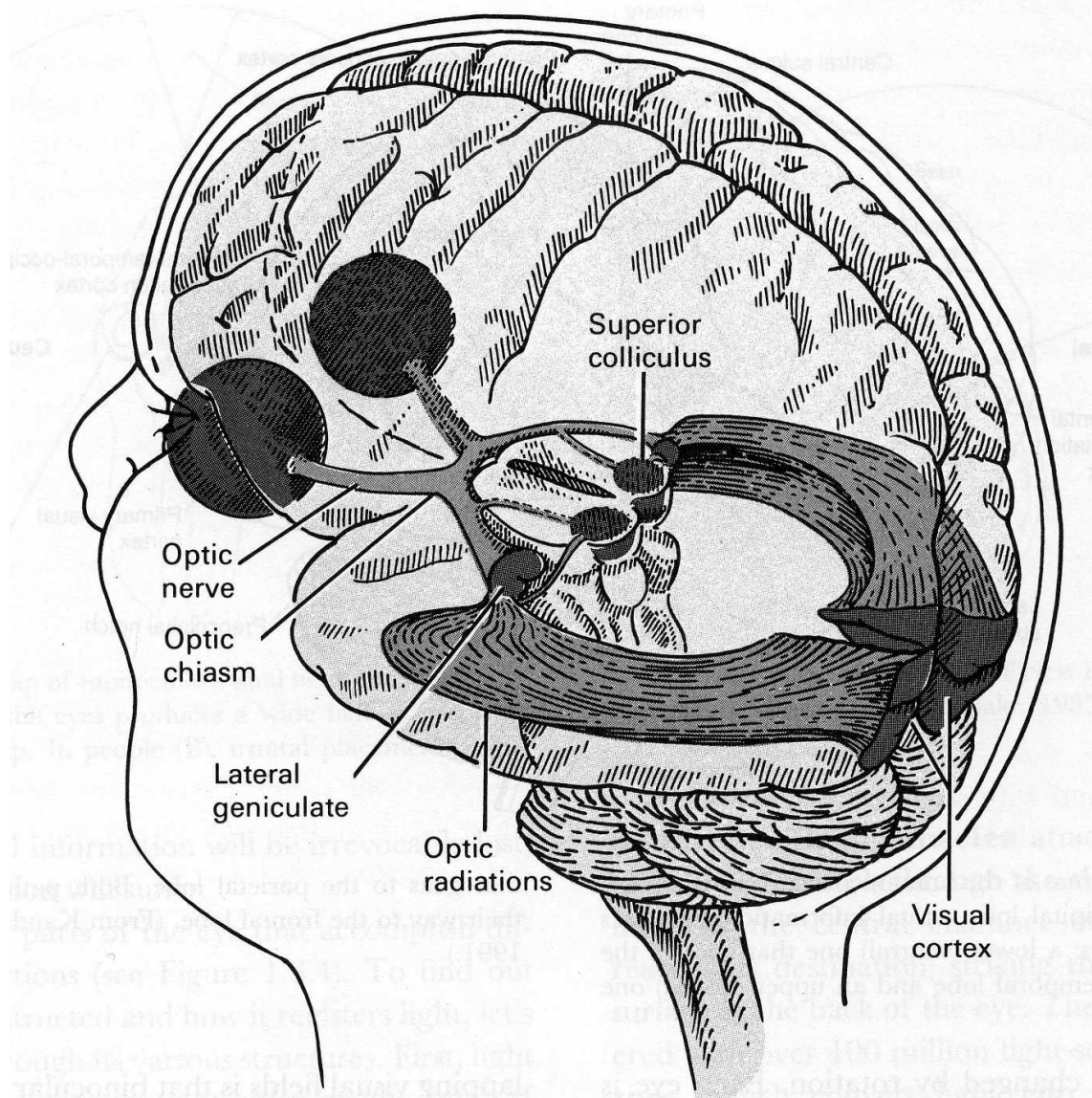

Ljudski vizualni sustav

- Obrada slike počinje u očima i nastavlja se u mozgu gdje se prenosi pomoću optičkog živca

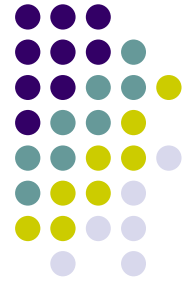
Karakteristike ljudskog vizualnog sustava

- U nastavku navodimo nekoliko karakteristika ljudskog vizualnog sustava
  - Dinamički opseg svjetla
  - Adaptacija na svjetlinu
  - Osjetljivost na kontrast

Svjetlina: Prilagođavanje i razlikovanje

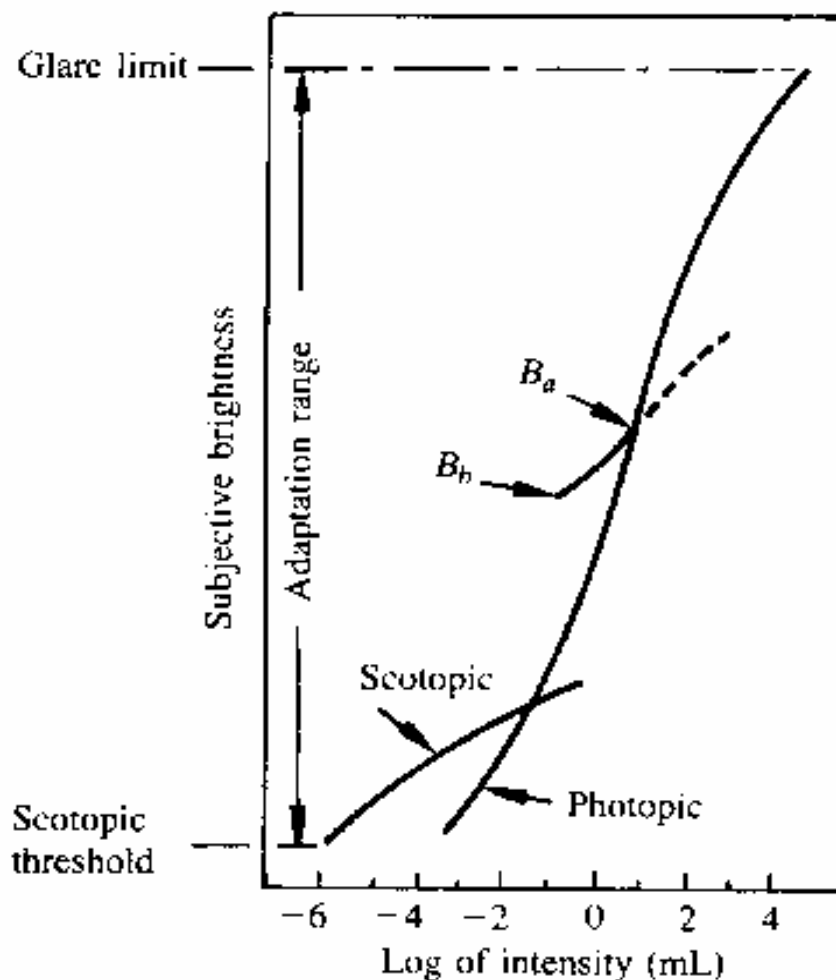

- Raspon svjetline na koji se ljudsko oko može prilagoditi je ogroman: 10^{10}
- Vizualni sistem ne radi istovremeno u cijelom rasponu svjetline
- Prilagođavanje na svjetlinu (engl. brightness adaptation)
- Raspon svjetlina koje se mogu razlikovati istovremeno je malen

Adaptacija na svjetlinu

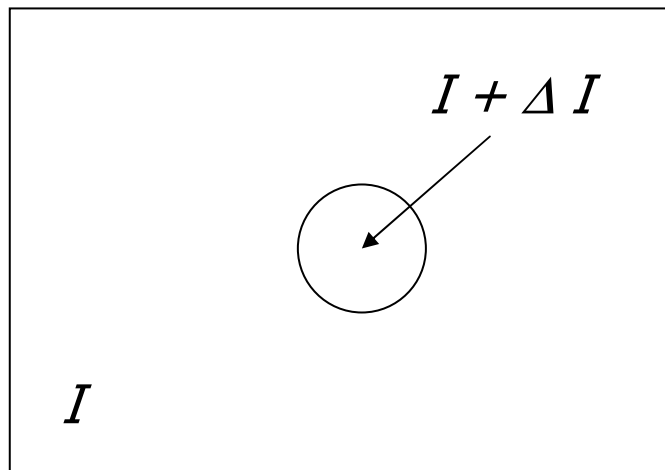
- engl. brightness adaption
- Kratki graf pokazuje raspon subjektivne svjetline na nekom nivou
- Niži dio krivulje predstavlja crno

Osjetljivost na kontrast

- ΔI se povećava od nule sve dok se ne primijeti razlika u svjetlini između kruga i pozadine

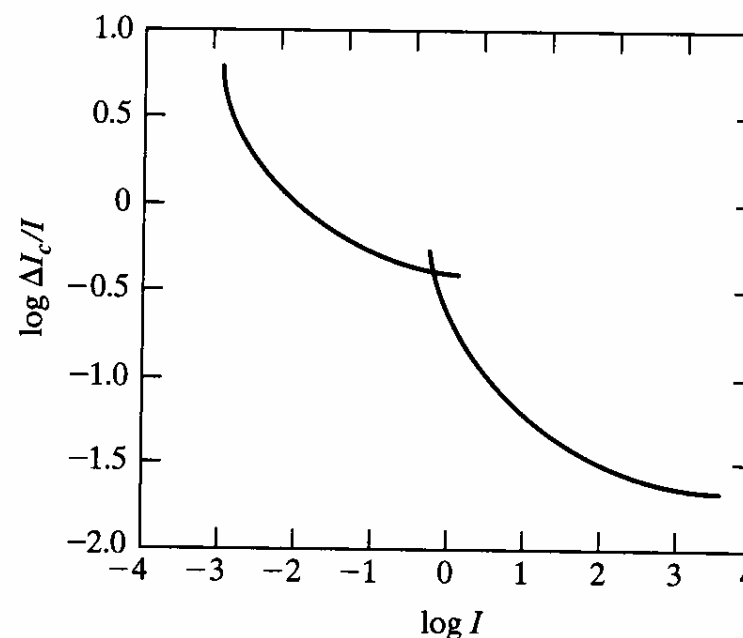
Weber-ov koeficijent

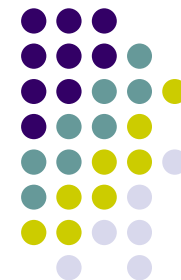
- Kvocijent $\Delta I_c / I$, gdje ΔI_c minimalni razlučivi ΔI se zove Weberov koeficijent
- Mali Weberov koeficijent daje dobru razlučivost svjetline
- Veliki Weberov koeficijent znači da je razlučivost svjetline loša

Weberov koeficijent

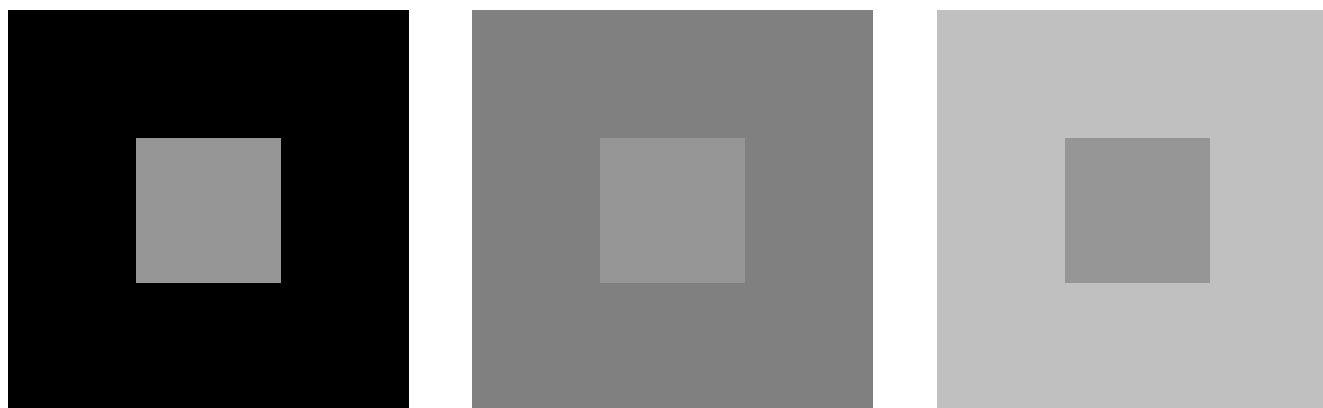
- Dvije krivulje pokazuju osjetljivost ljudskog vizualnog sustava za slabo svjetlo (štapići) i jako svjetlo (čunjići)
- Može se vidjeti da je razlučivost loša na slabom svjetlu

Efekt istovremenog kontrasta

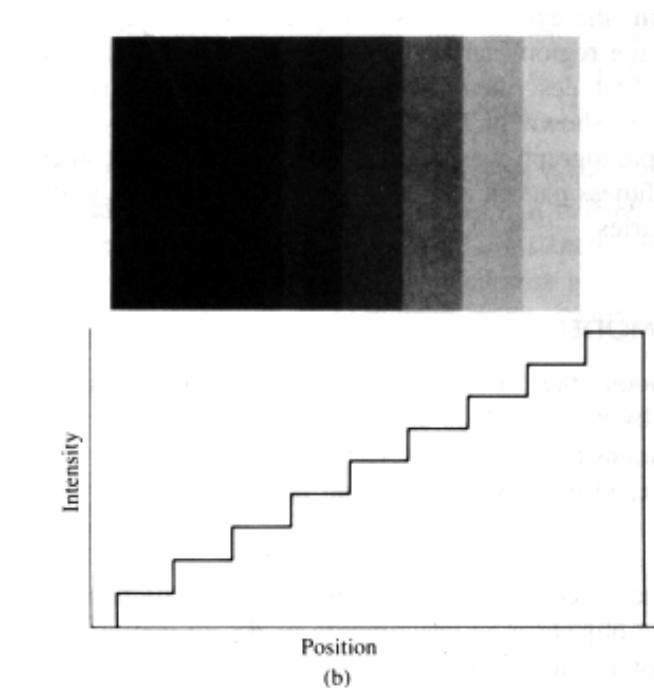
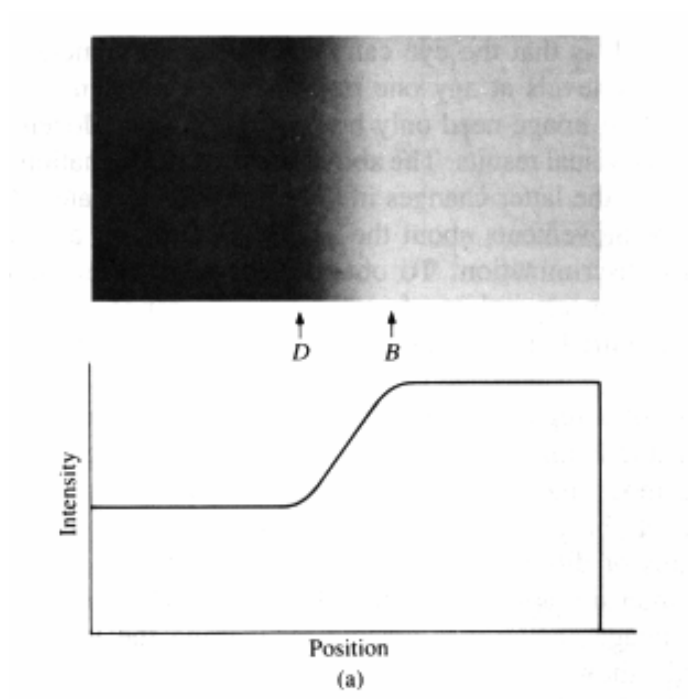
- Prema Weber-ovom zakonu ljudski vid je osjetljiv na kontrast tj. relativni odnos a ne na apsolutni iznos luminancije
- Efekt istovremenog kontrasta se objašnjava na taj način

Mach-ov efekt

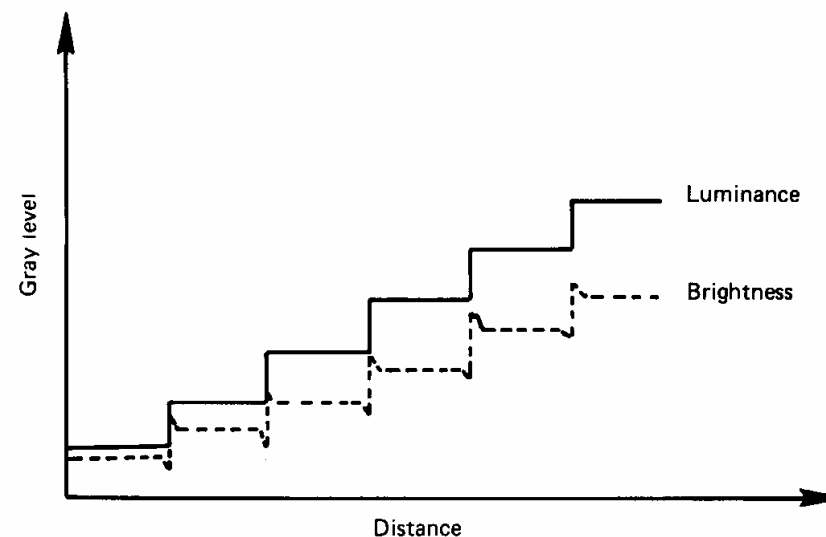
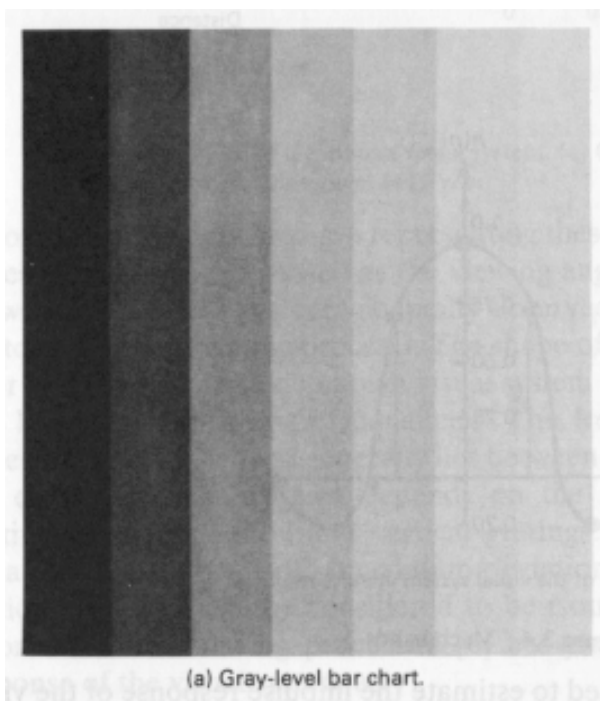
- Rubovi dijelova slike različitih luminancija se više ističu

Mach-ov efekt

- Efekt pokazuje da svjetlina nije monotona (čak ni bezmemorijska) funkcija luminancije.

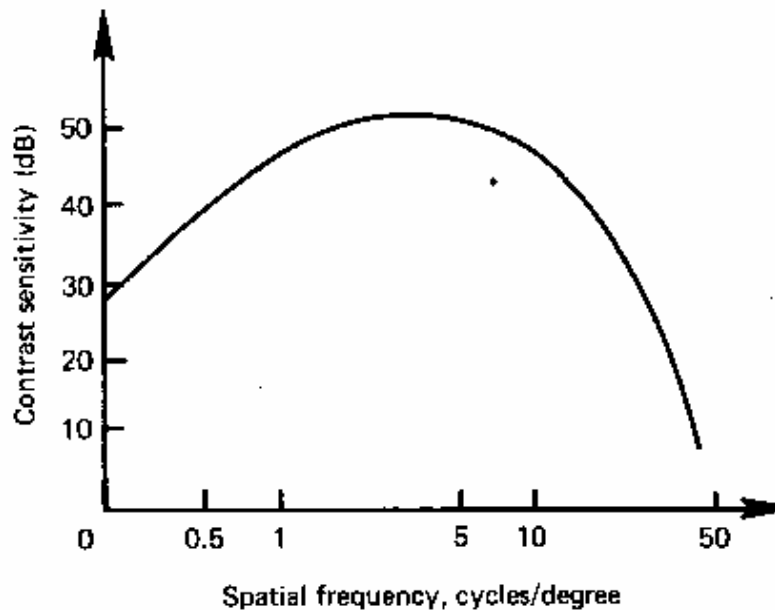
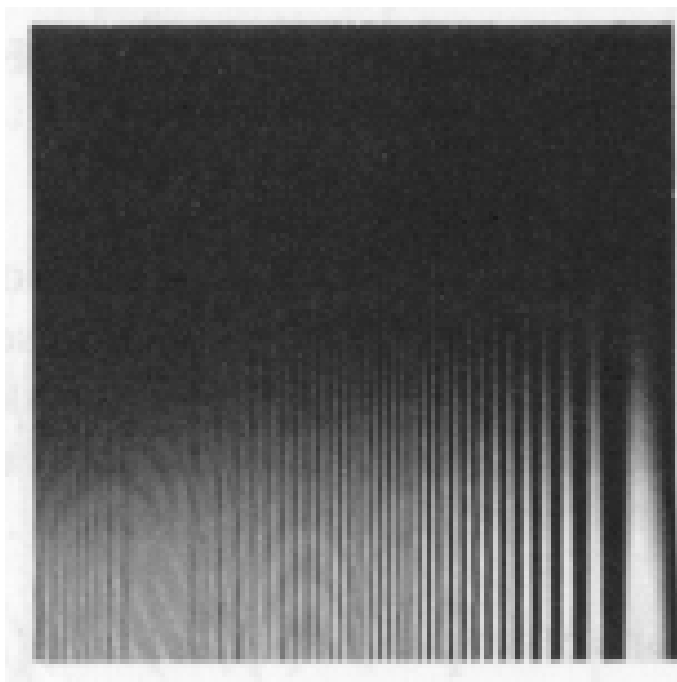

MTF ljudskog vizualnog sustava

- Modulacijska transfer funkcija (MTF) prikazuje iznos minimalnog razlučivog kontrasta u ovisnosti o prostornoj frekvenciji

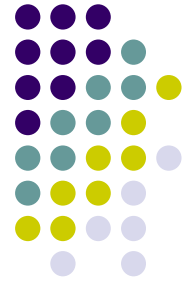

Svjetlo i elektromagnetski spektar

- Svjetlo je elektromagnetsko zračenje koje je vidljivo ljudskom oku
- Vidljivo svjetlo je u rasponu od $0.43 \mu\text{m}$ (ljubičasto) do $0.79 \mu\text{m}$ (crveno)
- Spektar boja se može rastaviti u šest dijelova: ljubičasti, plavi, zeleni, žuti, narančasti, crveni

Senzori

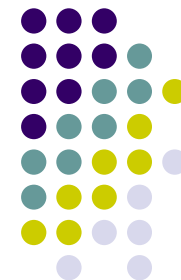

- Da bi snimili svjetlosno zračenje u određenom rasponu valnih duljina potreban nam je senzor koji može detektirati zračenje u tom istom rasponu
- Da bi mogli vidjeti neki objekt valna duljina svjetla mora biti manja nego što je veličina objekta

Značajke svjetla

- Tri osnovne značajke izvora svjetla su snaga zračenja, luminancija i svjetlina
- Snaga zračenja (engl. radiance) je snaga izvora zračenja i mjeri se u W
- Luminancija se mjeri u lumenima (lm) i predstavlja energiju koju je osjetio (vidio) promatrač
  - Zavisno od spektralne osjetljivosti promatrača, dva izvora iste snage zračenja mogu imati različite luminancije
  - Luminancija ovisi o osjetljivosti promatrača

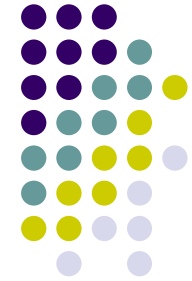
Definicija luminancije

- Luminancija (ili intenzitet) prostorno distribuiranog objekta sa distribucijom zračenja $I(x, y, \lambda)$ dana je izrazom:

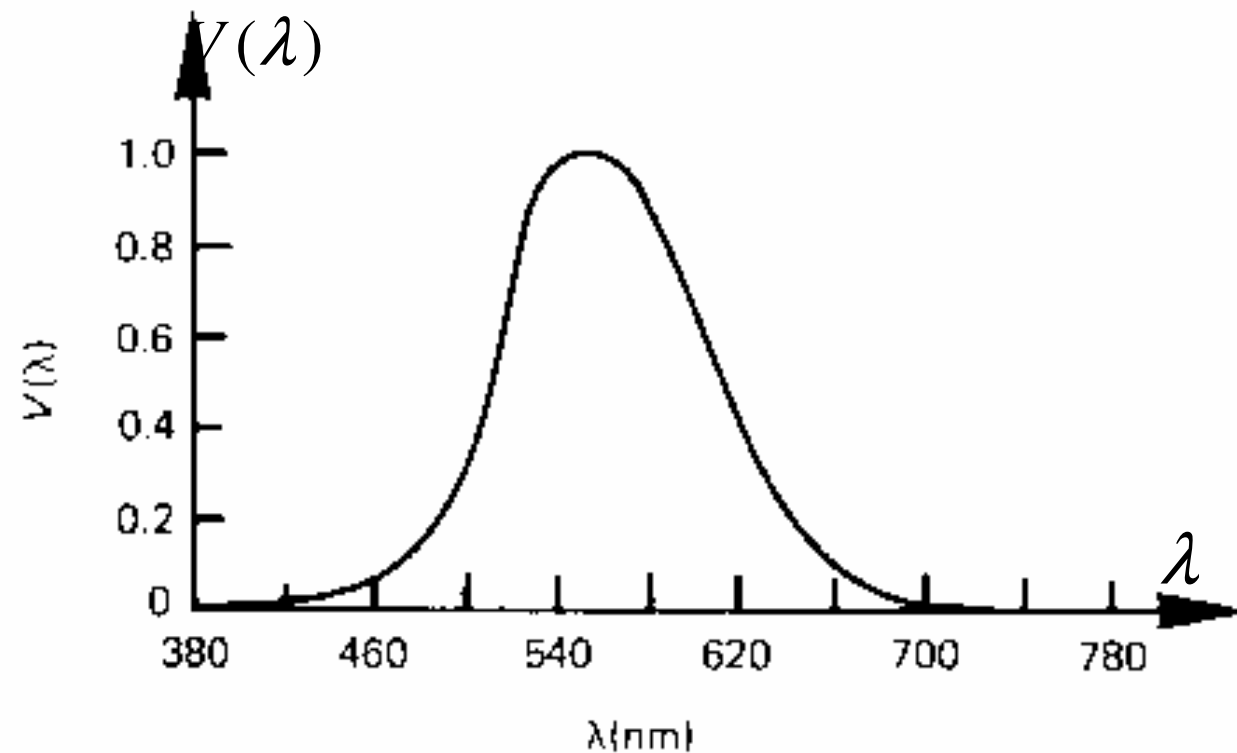
$$f(x, y) = \int_{-\infty}^{\infty} I(x, y, \lambda) V(\lambda) d\lambda$$

gdje je $V(\lambda)$ relativna luminancijska funkcija efikasnosti vizualnog sustava

Luminancijska efikasnost ljudskog vizualnog sustava

- Različita za jako svjetlo (čunjići) i za slabo svjetlo (štapići)

Luminancija je svojstvo objekta

- Luminancija (ili intenzitet) nekog objekta ne ovisi o luminanciji okolnih objekata
- Luminancija je svojstvo samog objekta i ovisi samo o funkciji svjetlosne distribucije zračenja I i funkciji relativne luminancijske efikasnosti V

Pojam svjetline

- Svjetlina (engl. brightness) objekta je subjektivni doživljaj luminancije i ona ovisi o luminanciji okoline
- Dva objekta sa različitim pozadinama istih luminancija mogu imati različite svjetline
- Kontrast je razlika dvaju svjetlina

Senzori i akvizicija slike

- Da bi sliku mogli obrađivati pomoću računala potrebno je obaviti akviziciju slike pomoću senzora
- Senzor mjeri svjetlo koji se odbija od objekata u sceni:
  - Scena može biti osvijetljena elektromagnetskim zračenjem kao što je radar, IR, vidljivo ili rendgensko zračenje
  - Osvjetljenje može biti i ultrazvukom
  - Objekti mogu biti makroskopskih dimenzija ili npr. molekule

Prostorni raspored senzora

- Tri osnovna prostorna rasporeda su:
  - Točkasti senzor (foto dioda)
  - Linijski senzor
  - 2-D senzor

Linijski senzor

- Linijski senzor koristi niz individualnih senzora raspoređenih uzduž linije
- Danas postoje linijski CCD senzori koji imaju 4000 i više piksela
- Linijski senzori se koriste kod:
  - snimanja iz aviona gdje je linijski senzor postavljen okomito na smjer leta
  - vizualne inspekcije u industriji (npr. pokretne trake)

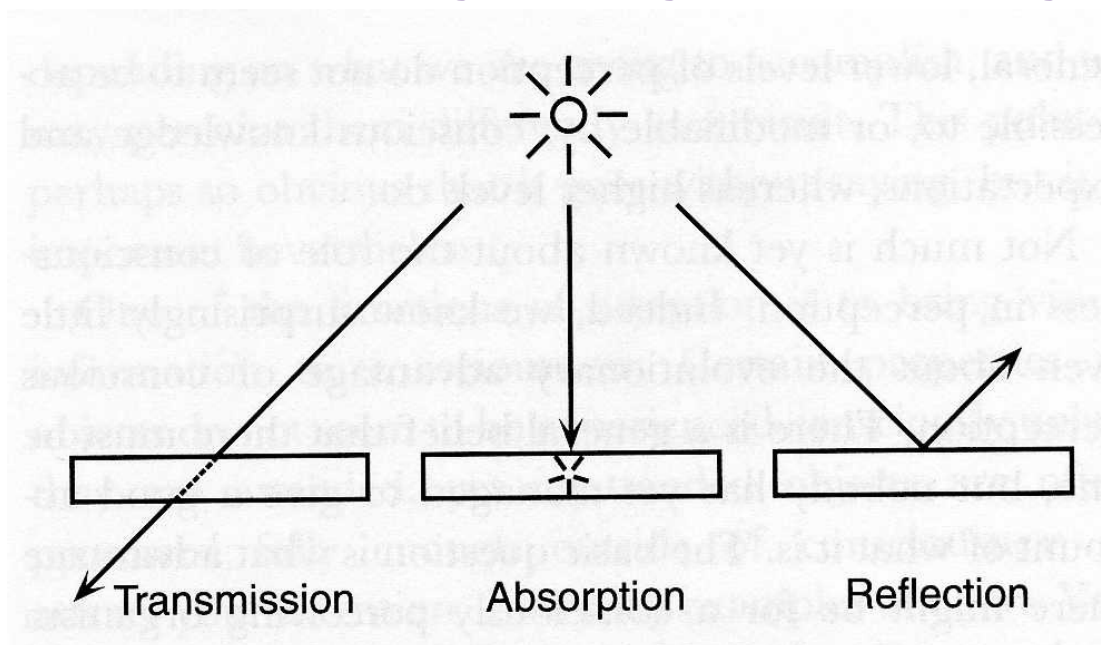

2-D senzor

- 2-D senzori su CCD ili CMOS senzori koji mogu imati rezolucije >20 miliona piksela
- Vrijednost piksela je proporcionalna integralu ulaznog svjetla
- Kod slabog osvjetljenja slika se može snimati nekoliko minuta ili sati da bi se smanjio šum

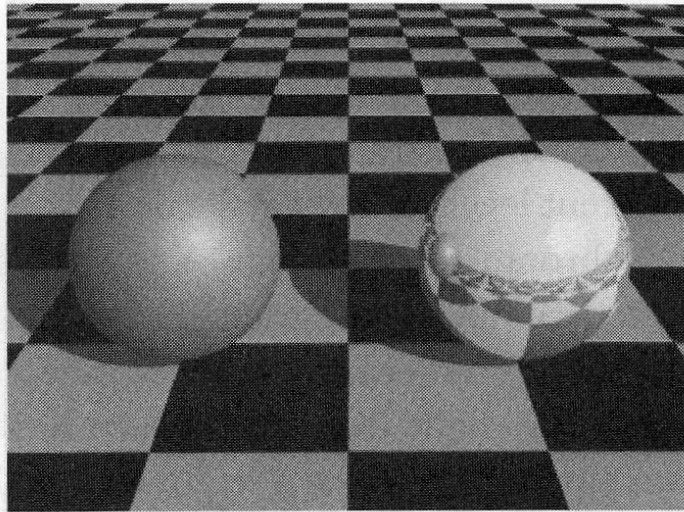
Interakcija svjetla i objekata

- Različiti materijali imaju različita svojstva prozirnosti, apsorpcije i refleksije

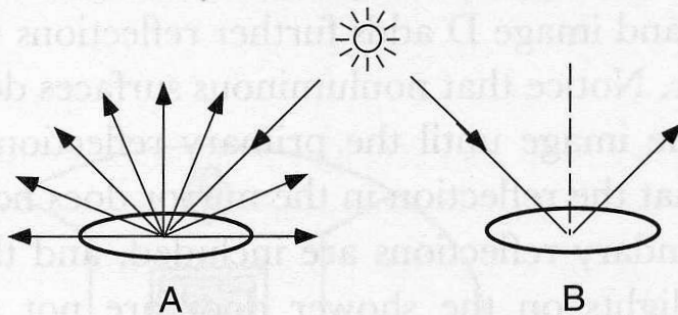

Svojstva površina

Matte Surface

Specular Surface

A

B

- Refleksija svjetla od objekata ovisi o svojstvima površine objekta (materijala):
  - Mat površine (refleksija u svim smjerovima)
  - Spekularne površine (refleksija pod kutem jednakim upadnom kutu)

Formiranje slike

- Uređaji za snimanje:
  - Foto aparati, kamere, mikroskopi, itd.
  - Ljudsko oko
- Svaki uređaj za snimanje sadrži:
  - Sustav za formiranje slike objekta (npr. objektiv foto aparata)
  - Senzor (pretvornik) koji vrši pretvorbu informacije iz optičkog u npr. električni oblik

Model formiranja slike

- Slika $f(x,y)$ je dvodimenzionalna funkcija intenziteta svjetla

$$f(x, y), \quad 0 < f(x, y) < \infty$$

- Objekti oko nas osvijetljeni su nekim izvorom svjetlosti
- Slike koje vidimo su svjetlo reflektirano od objekata

Model formiranja slike

- Reflektirano svjetlo ovisi o dvije komponente:
  - Intenzitetu svjetla kojim je scena osvjetljena: $i(x,y)$
  - Koeficijentu refleksije materijala: $r(x,y)$
- Intenzitet reflektiranog svjetla $f(x,y)$ dan je produktom:

$$f(x, y) = i(x, y)r(x, y)$$

gdje je:

$$0 < i(x, y) < \infty, \quad 0 < r(x, y) < 1$$

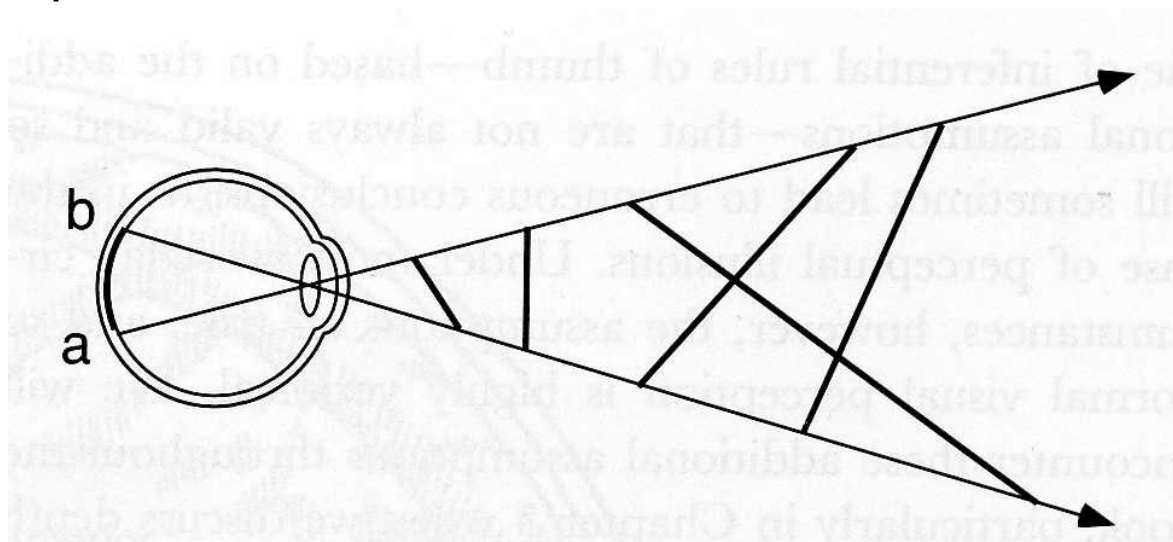
Optički sustav

- Optički sustav (oko) radi projekciju 3D scene u 2D sliku
- Svaka točka u 3D prostoru se preslikava u jednu točku u 2D slici
- Takva projekcija zove se perspektivna projekcija

Perspektivna projekcija

- Perspektivnom projekcijom gubi se 3D informacija jer je rezultat 2D slika:
  - Jedna točka na retini može nastati od beskonačno puno točaka u prostoru (uzduž jednog pravca)
  - Jedna linija na retini može biti rezultat više mogućih linija u 3D prostoru

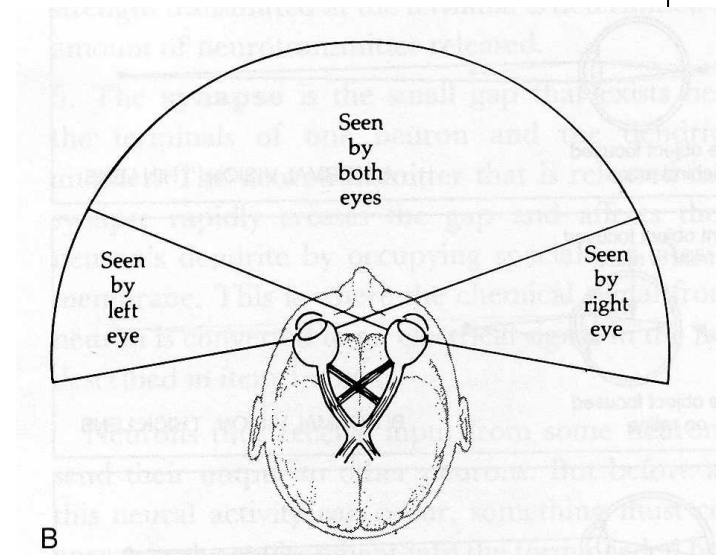
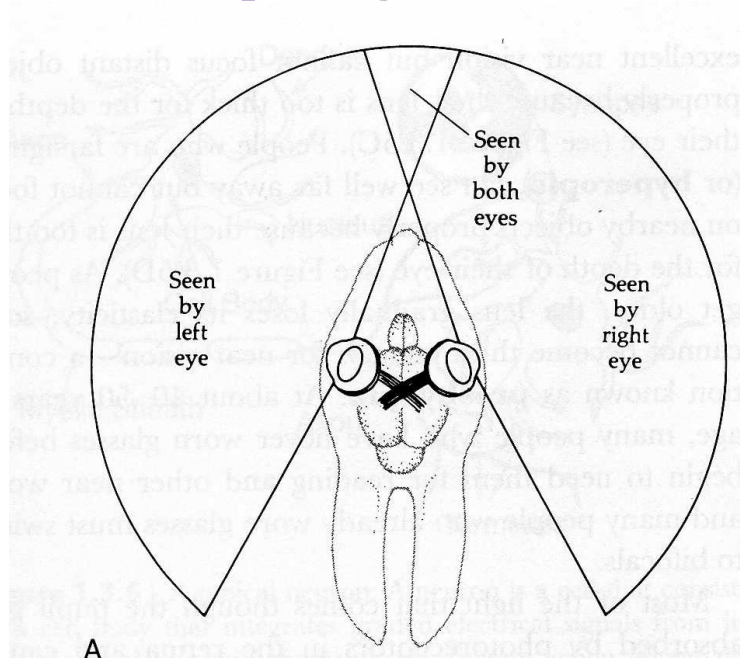
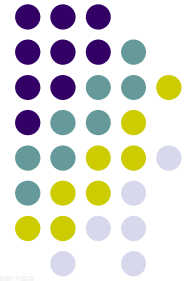

Stereo vid

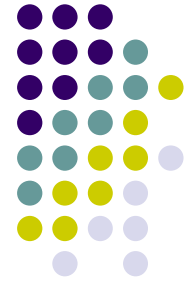
- Čovjek koristi dva oka jer je pomoću dva pogleda moguće rekonstruirati dubinu scene (3D informaciju)
- Čak i kod vida s jednim okom moguće je zahvaljujući znanju procijeniti udaljenost objekta od promatrača

Vidno polje

- Zec (lijevo) – manje binokularno područje, širi vidni kut
- Čovjek – veće binokularno područje, manji kut

Vid kao inverzni problem

- Zadatak vizualne percepcije je da iz dvije 2D slike rekonstruira izgled 3D okoline koja je generirala te dvije slike

Osnove digitalne geometrije

- U nastavku uvodimo osnovne pojmove iz digitalne (diskretne) geometrije:
  - Susjedstvo
  - Relacija susjedstva
  - Put
  - Povezanost
  - Funkcije udaljenosti

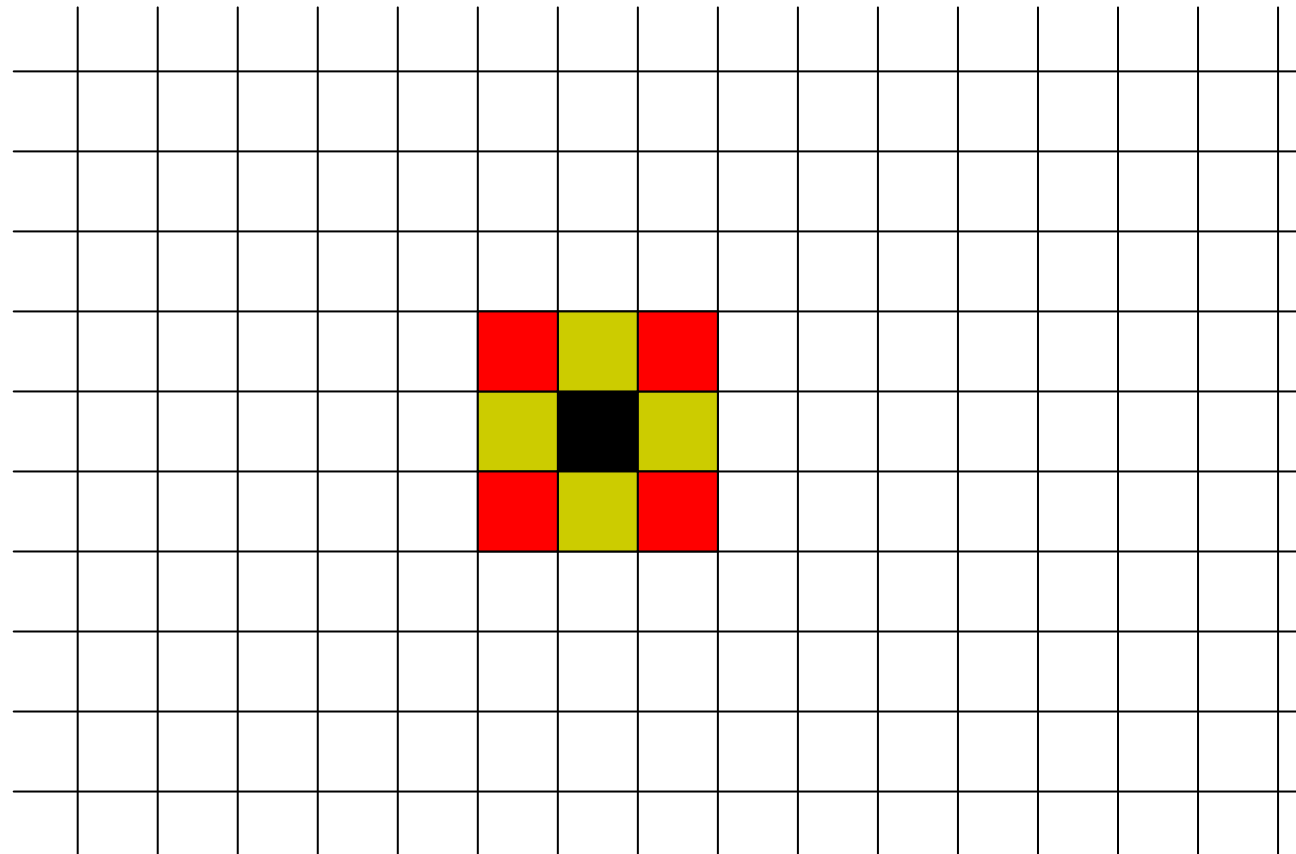
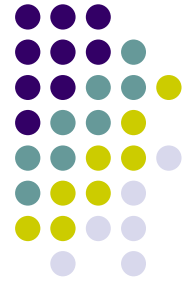

4-susjedstvo

- Točka (piksel) p na lokaciji (x, y) ima četiri horizontalna i vertikalna susjeda na koordinatama:
 $(x+1, y), (x-1, y), (x, y+1), (x, y-1)$
- Ovaj skup susjeda zove se 4-susjedstvo piksela p i označava se s $N_4(p)$
- Četiri dijagonalna susjeda od p su:
 $(x+1, y+1), (x+1, y-1), (x-1, y+1), (x-1, y-1)$
- Skup dijagonalnih susjeda označava se s $N_D(p)$

4-susjedstvo

p

$N_4(p)$

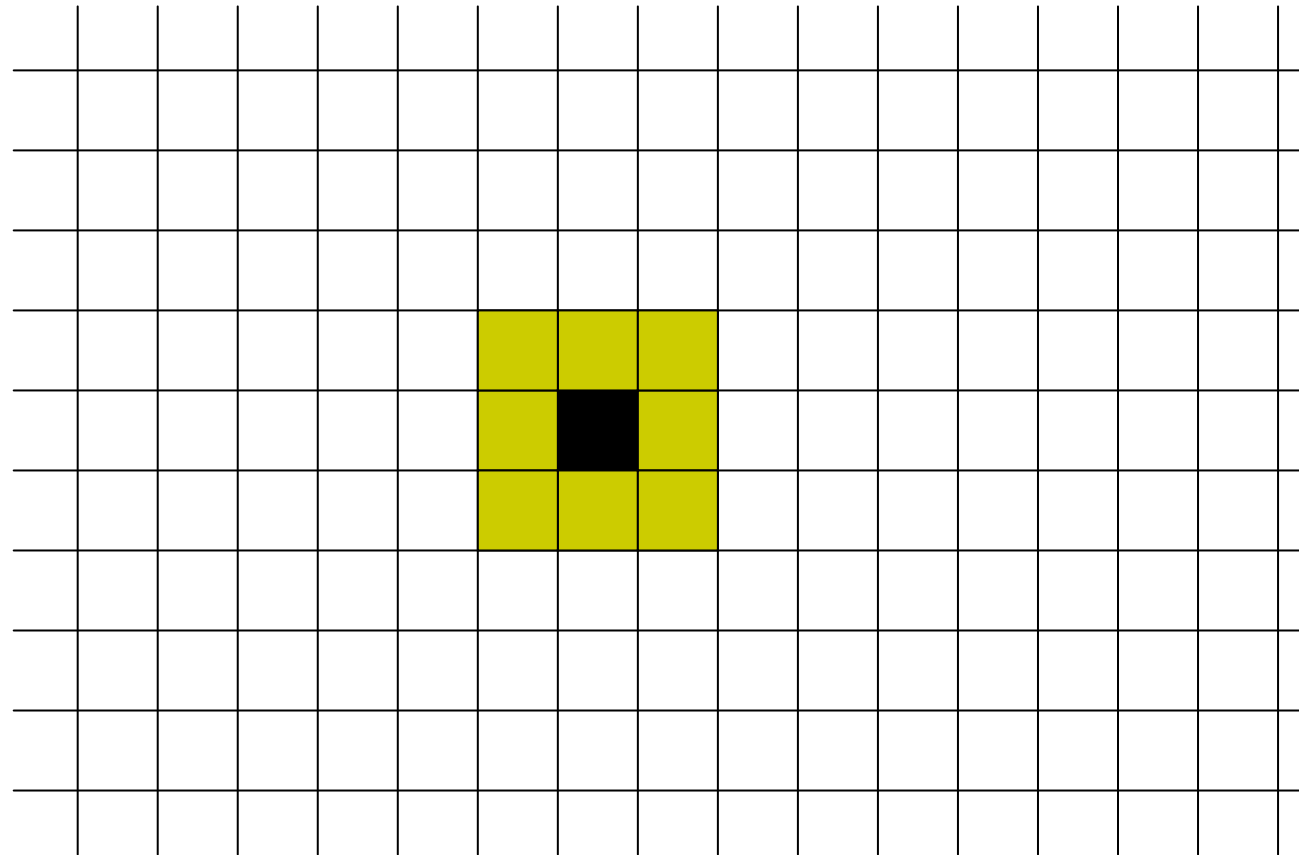
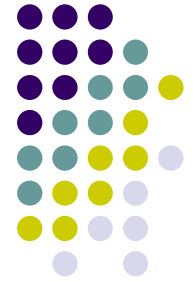
$N_D(p)$

8-susjedstvo

- Skup piksela koji se sastoji od 4-susjeda i dijagonalnih susjeda zove se 8-susjedstvo i označava se s $N_8(p)$
- Ako se piksel p nalazi na granici slike neki od 4- or 8-susjeda će biti izvan granica slike

8-susjedstvo

p

$N_8(p)$

Relacija susjedstva

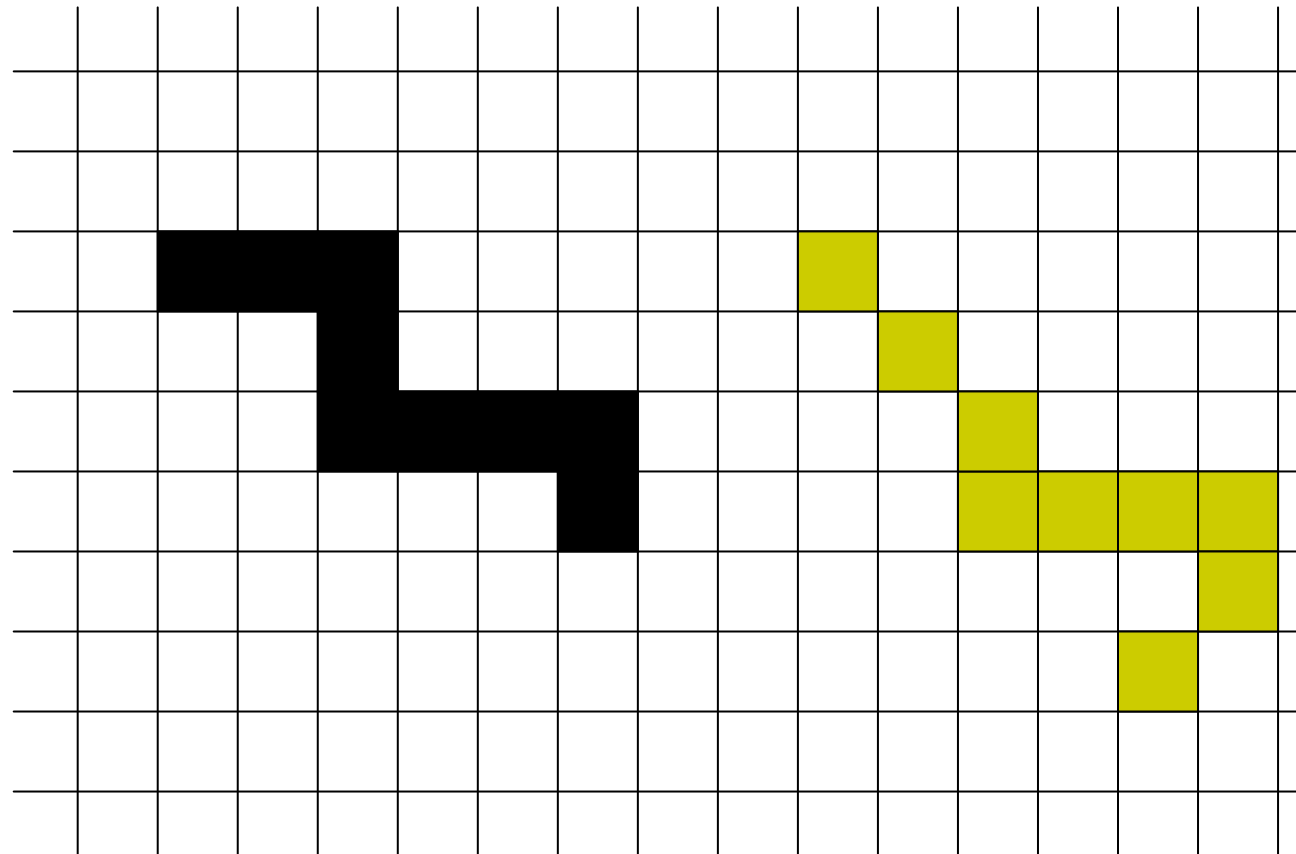
- Neka je S skup svih piksela u slici
- Relacija je podskup Kartezijevog produkta skupova $S \times S$
- Dva piksela p i q su 4-susjedi ako je $q \in N_4(p)$
- Dva piksela p i q su 8-susjedi ako je $q \in N_8(p)$

Put

- Put između dvaju piksela na koordinatama (x, y) i (s, t) je niz susjednih piksela s koordinatama:
 $(x_0, y_0), (x_1, y_1), \dots, (x_n, y_n)$
tako da je $(x_0, y_0) = (x, y)$ i $(x_n, y_n) = (s, t)$ a pikseli (x_i, y_i) i (x_{i-1}, y_{i-1}) su susjedi za svaki i , $1 \leq i \leq n$
- Možemo imati 4-put ili 8-put zavisno od korištene relacije susjedstva
- Napomena: vrijednost piksela nije važna

4-put i 8-put

 4-put (i 8-put)

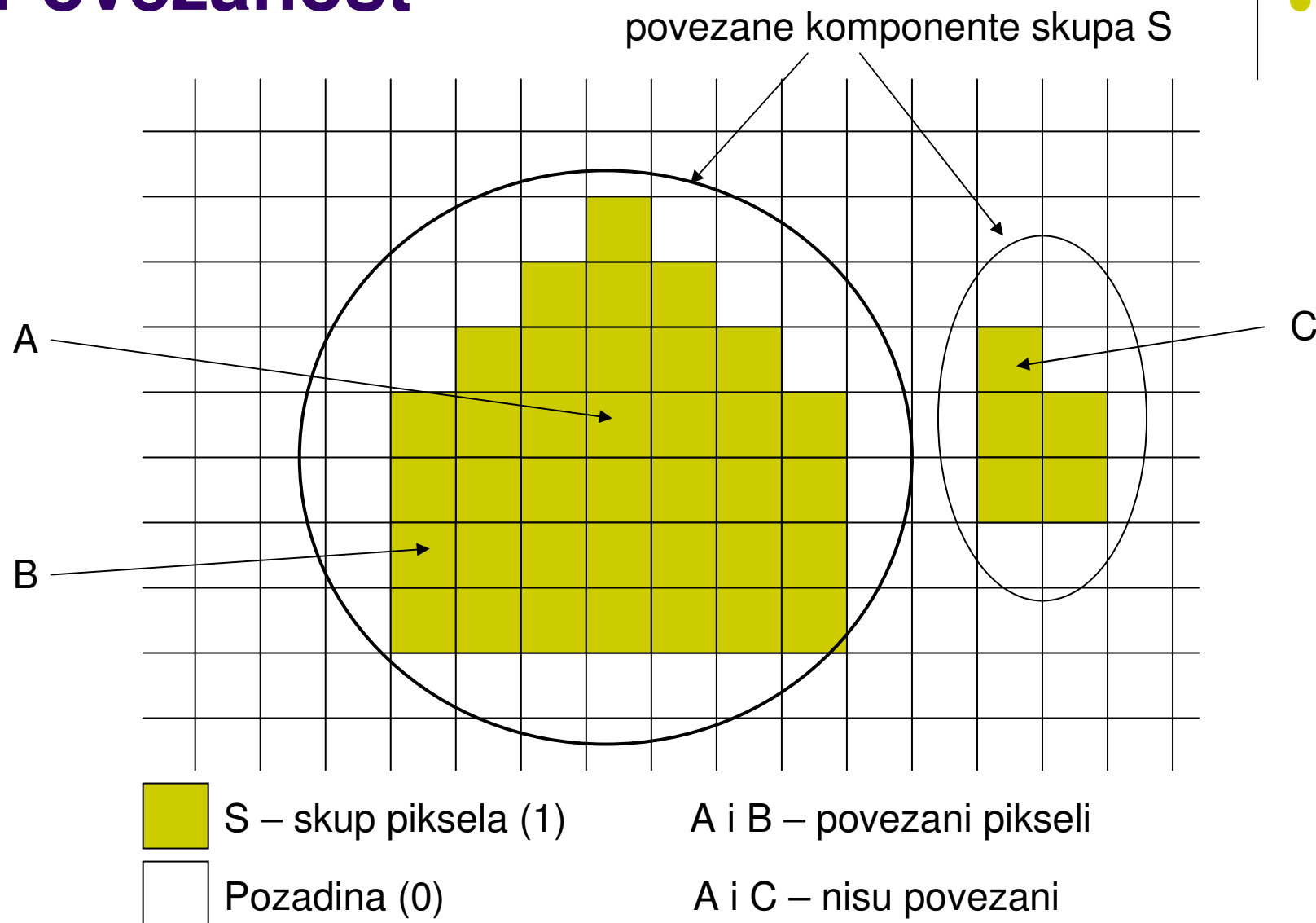
 8-put

Povezanost

- Neka je S podskup piksela u slici
- Dva piksela p i q su povezana u skupu S ako postoji put između njih, koji se sastoji isključivo od piksela iz skupa S
- Za svaki piksel $p \in S$ skup svih piksela koji su povezani s pikselom p zove se povezana komponenta od S
- Ako skup S ima samo jednu povezanu komponentu tada se skup S naziva povezani skup

Povezanost

Definicija funkcije udaljenosti

- Neka su p , q , i z pikseli s koordinatama (x, y) , (s, t) , i (v, w) . D je funkcija udaljenosti ako vrijedi:
  1. $D(p, q) \geq 0$ ($D(p, q) = 0 \Leftrightarrow p = q$)
  2. $D(p, q) = D(q, p)$
  3. $D(p, z) \leq D(p, q) + D(q, z)$

Funkcije udaljenosti: Euklidska

- D_e udaljenost (Euklidska udaljenost) je definirana izrazom:

$$D_e(p, q) = [(x - s)^2 + (y - t)^2]^{1/2}$$

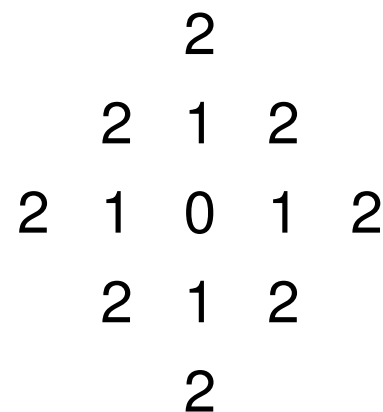
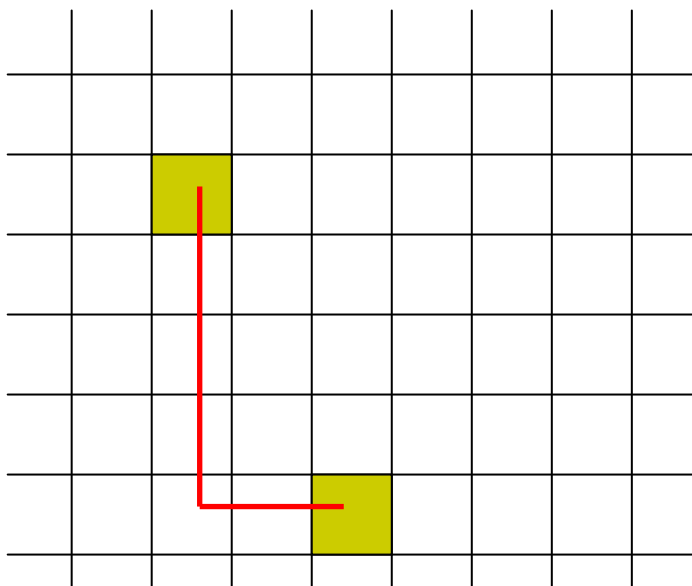

Funkcije udaljenosti: City-Block

- D_4 udaljenost (city-block) je definirana kao:

$$D_4(p, q) = |x - s| + |y - t|$$

- Primjer D_4 udaljenosti: Pikseli s $D_4 = 1$ su 4-susjedi od p (centralnog piksela)

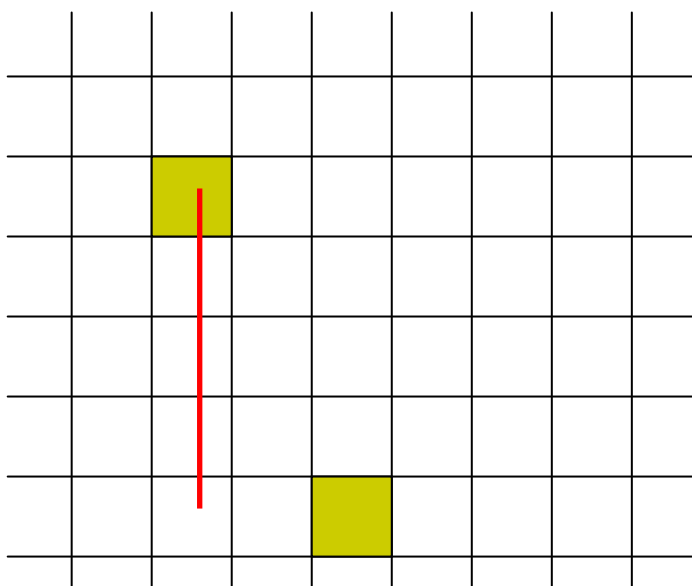

Funkcije udaljenosti : Chessboard

- D_8 udaljenost (šahovska ploča) je definirana kao:

$$D_8(p, q) = \max(|x - s|, |y - t|)$$

- Pikseli s $D_8 = 1$ su 8-susjedi od p (centralnog piksela)

2	2	2	2	2
2	1	1	1	2
2	1	0	1	2
2	1	1	1	2
2	2	2	2	2

Zaključak

- Prezentiran je pregled nekih temeljnih aspekata obrade slike i računalnog vida:
  - Osnovne karakteristike ljudskog vizualnog sustava
  - Svjetlo, luminancija, svjetlina, kontrast
  - Vizualna percepcija, iluzije
  - Osnove digitalne geometrije